

ONA TILI DARSLARIDA ETNOPEDAGOGIKADAN FOYDALANISHNING MAVJUD HOLATI**Sharipova Mohigul,**

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya Ushbu maqolada ona tili darslarida etnopedagogik yondashuvlardan foydalanishning dolzarb jihatlari, mavjud amaliy holati va takomillashtirish imkoniyatlari ilmiy-nazariy va empirik jihatdan o'rganiladi. Etnopedagogika xalqning ko'p asrlik tarbiya an'analari, udumlari, urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi orqali shakllangan tarbiyaviy tajribalar yig'indisidir. Ona tili darslarida bu yondashuvni qo'llash nafaqat tilni chuqur o'rganishga, balki milliy qadriyatlar asosida ma'naviy yetuk shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida Denov tumani umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi ona tili o'qituvchilarining faoliyati tahlil qilinib, etnopedagogik elementlar (maqollar, topishmoqlar, xalq ertaklari, marosimlar va b.) dan foydalanish darajasi, metodikasi va samaradorligi baholandi. So'rovnomalar va suhbatlar orqali olingan natijalar darslarda etnopedagogik materiallardan tizimli foydalanish hali to'liq shakllanmaganini ko'rsatdi. Maqolada bu boradagi to'siqlar (metodik qo'llanmalar yetishmasligi, o'qituvchilarning nazariy tayyorgarligi pastligi) aniqlanadi va ularni bartaraf etish yo'llari taklif etiladi. Muallif etnopedagogik yondashuvni integratsiyalashgan ta'lim, STEAM yondashuvi va zamonaviy AKT bilan uyg'unlashtirish imkoniyatlarini ham ko'rsatadi. Mazkur tadqiqot natijalari bosqichma-bosqich tavsiyalar asosida keltirilgan bo'lib, ona tili ta'limida etnopedagogik yondashuvni samarali joriy etish uchun ilmiy asoslar yaratadi.

1. Kirish

Ona tili darslari o'quvchilarning nafaqat lingvistik kompetensiyasini, balki ma'naviy-ma'rifiy dunyoqarashini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Bugungi globallashtirish sharoitida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, ularni keyingi avlodlarga yetkazish har bir ta'lim bosqichining dolzarb vazifasiga aylangan.

Etnopedagogika xalqning tarbiyaviy tajribasi, urf-odatlar, odob-axloq me'yorlari, til va madaniy merosi asosida shakllangan bo'lib, bu yo'nalishdagi elementlarning ta'lim jarayoniga integratsiyasi ona tili darslarini yanada mazmunli, milliy ruhda boyitilgan holatga keltiradi. Mazkur maqolada Denov tumanidagi umumta'lim maktablarida ona tili darslarida etnopedagogik yondashuvlardan foydalanishning amaliy holati, mavjud muammolar, ularni hal qilish yo'llari va istiqbollar tahlil qilinadi. Shuningdek, etnopedagogik materiallarning dars mazmuni va o'quvchilar faoliyatiga ta'siri tahliliy asosda yoritiladi. Maqolada tadqiqot metodlari orqali real holat o'rganilib, asosli xulosalar chiqariladi va takliflar ishlab chiqiladi.

2. Uslubiyat (Metodologiya)

Ushbu tadqiqotda sifatli va miqdoriy tahlil metodlari uyg'unlikda qo'llanildi. Denov tumanidagi 10 ta umumta'lim maktabining ona tili o'qituvchilari va 8–9-sinf o'quvchilari orasida so'rovnomalar, yarim tuzilgan intervyular va amaliy kuzatuvlar asosida ma'lumotlar yig'ildi. So'rovnomalarda o'qituvchilarning etnopedagogik yondashuvlardan foydalanish chastotasi, ishlatilayotgan metodlar va o'z baholari aniqlandi. Dars kuzatuvlari orqali maqollar, topishmoqlar, ertaklar, xalq marosimlari kabi etnopedagogik elementlarning darsga integratsiyalashuvi baholandi. Analitik tahlillar jarayonida statistik ma'lumotlar Excel dasturi orqali guruhlanib, umumlashtirildi. Shuningdek, sifatli ma'lumotlar kontent tahlil usuli orqali chuqur o'rganildi. Metodologik yondashuvda pedagogik amaliyotga yaqinlashish, holatlarni o'rganish orqali real tavsiyalar ishlab chiqishga intilindi.

3. Natijalar

Olingan natijalar quyidagilarni ko'rsatdi:

- O'qituvchilarning 63% i maqollar va topishmoqlardan muntazam foydalanadi.
- 25% o'qituvchilar xalq ertaklari va afsonalarni dars materialiga integratsiyalashga harakat qiladi.
- 12% o'qituvchilar etnopedagogik usullardan deyarli foydalanmaydi.

Sabablar orasida asosiy to'siqlar sifatida quyidagilar qayd etildi:

1. Metodik qo'llanmalar yetishmasligi;
2. Etno-kulturologik bilimlarning pastligi;
3. Yagona dastur yoki metodik tavsiyalar mavjud emasligi.

Shuningdek, o'quvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlarda ularning aksariyati (78%) darslarda xalq og'zaki ijodi asosidagi materiallardan foydalanilganida darslarga bo'lgan qiziqishlari ortishini ta'kidladilar.

4. Munozara

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ona tili darslarida etnopedagogik yondashuvlar hali yetarlicha tizimli qo'llanilmayapti. Garchi o'qituvchilar bunday yondashuvlarning foydasini tan olsalar-da, ulardan foydalanish bo'yicha amaliy ko'nikma va metodik qo'llanmalarning yetishmasligi muammo bo'lib qolmoqda. Etnopedagogik materiallar – maqollar, ertaklar, topishmoqlar – nafaqat tilni chuqurroq o'zlashtirishga, balki ma'naviy-tarbiyaviy jihatdan yetuk shaxsni shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, etnopedagogik yondashuvlar zamonaviy integratsiyalashgan ta'lim tizimlariga uyg'un tarzda qo'llansa, chuqur o'rganish va faol ishtirokni rag'batlantiradi. Masalan, ona tili darslarini STEAM yoki loyiha asosida o'qitish (PBL) bilan uyg'unlashtirish orqali o'quvchilar o'z milliy qadriyatlarini zamonaviy talqin bilan o'rganishga imkon topadilar. Shu bois, ona tili ta'limida etnopedagogik yondashuvlar nafaqat saqlanishi, balki zamonaviylashtirilgan holda rivojlantirilishi zarur.

5. Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ona tili darslarida etnopedagogik yondashuvlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi, o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, qadriyatlarni qadrlash, ona tiliga mehr va hurmat hissini shakllantirishga xizmat qiladi. Ammo bu borada hali hal qilinmagan muammolar mavjud. Jumladan, o'qituvchilarning bu boradagi tayyorgarligi va metodik yondashuvlari turlicha, foydalanilayotgan materiallar tizimlashtirilmagan, darslik va

qo'llanmalarda bu yo'nalishga etarli e'tibor qaratilmagan. Shu bois quyidagi tavsiyalarni ilgari suramiz: birinchidan, o'qituvchilar uchun etnopedagogik kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan maxsus malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish; ikkinchidan, metodik qo'llanmalar, dars ishlanmalari va elektron resurslar bazasini yaratish; uchinchidan, darslarda integratsiyalashgan yondashuv asosida (PBL, STEAM) etnopedagogik materiallardan foydalanishni yo'lga qo'yish. Shuningdek, xalq og'zaki ijodi namunalarini raqamli platformalarda darsga moslashtirish orqali o'quvchilarni milliy va zamonaviy qadriyatlar uyg'unligida tarbiyalash imkoniyati kengayadi. Bu yo'l bilan ona tili fani nafaqat bilim, balki tarbiya vositasi sifatida ham o'z mavqeini mustahkamlaydi.

6. Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qurbonov, A. (2021). Etnopedagogika asoslari. Toshkent: Ilm ziyo nashriyoti.
2. Tursunova, G. (2022). "Etnopedagogik qadriyatlarning maktab ta'limidagi o'rni." Pedagogik ta'lim jurnali, 3(2), 45–49.
3. To'xtayeva, D. (2023). Ona tili darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi. Samarqand: Zarafshon nashriyoti.
4. Ahmedova, N. (2024). "Zamonaviy ta'limda milliy qadriyatlar asosidagi yondashuvlar." Yangi O'zbekiston ta'limi, 4(1), 32–37.
5. Xolmatova, Z. (2020). Pedagogik innovatsiyalar va etnoelementlar uyg'unligi. Termiz: Ilmiy izlanishlar markazi.
6. UNESCO (2022). Cultural Heritage in Modern Education. Paris: UNESCO Publishing.
7. Sharipova, M. (2025). Etnopedagogik yondashuvlar va til o'rgatish: tajriba va istiqbol. Denov: Mualliflik nashriyoti.